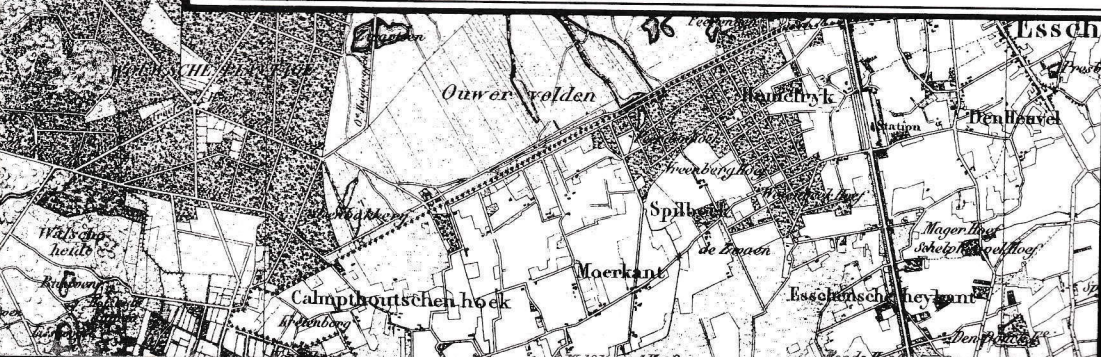

heemkunde kring
DE VIERSCHAER
WOUW

Wouw in de Tweede Wereldoorlog

Adrie van der Heijden over de oorlog

Adrie van der Heijden is een geboren en getogen Wouwenaar, een zoon van Frieke van der Heijden. Toen de oorlog uitbrak was hij tien jaar. Omdat hij later onder meer als geschiedenisleraar werkzaam was aan de MAVO, H. Geest, in Bergen op Zoom, verdiepte hij zich ook beroepshalve in de historie van de Tweede Wereldoorlog. Tijdens een lezing op 2 november 1994 vertelde hij over zijn ervaringen tijdens die Tweede Wereldoorlog.

Hij begint zijn verhaal, dat gedeeltelijk bestaat uit verhalen uit eigen ervaring en deels uit feitelijkheden die hij later te horen kreeg, in 1933. Dat jaar noemt hij een zwarte bladzijde in de geschiedenis: Hitler kwam aan de macht. Toen begon alle ellende.

"Wij lazen thuis het 'Dagblad van Noord-Brabant en Zeeland'. Daar stond in dat er dreiging van de oorlog was, maar dat zei mij als kind natuurlijk niets.

Enkele maanden voor 10 mei 1940 was er in de Doel-dreef een oefening van het Nederlandse leger. Van meester Baten mochten wij gaan kijken naar die oefeningen. Er reden zeker twintig soldaten op de fiets voorbij alsmede een tank. Bovendien vloog er een vliegtuig over. Wij dachten toen nog dat ons niets kon gebeuren. Duitsland zou ons, met zo'n leger, toch niet aanvallen!"

Op 10 mei 1940 lag Adrie van der Heijden een beetje te soezen op bed. Ineens gooide zijn vader de deur van zijn kamer open en riep: "Adrie kom er eens uit. 't Is oorlog!" Hij keek door het raam, het was een mooie dag en hij zag allemaal grijze stipjes in de lucht.

"Tevoren waren er ook wel vliegtuigen in de lucht, maar ik had er nog nooit zoveel gezien. Ik ben naar buiten gegaan om te kijken. Ze hadden me verteld dat de oorlog heel erg was, maar ik vond het toch wel een beetje spannend. Het was de eerste keer dat ik een Frans en Duits vliegtuig met elkaar in een luchtgevecht verwikkeld zag. Het Franse vliegtuig werd geraakt, de piloot sprong er uit en het vliegtuig viel achter in de Bulk. Daar gingen wij als jongens natuurlijk kijken. Het was net een film, maar dat idee ging over toen er op ons geschoten werd. Toen wilden wij wel naar huis om daar veilig in de schuilkelder te kruipen. Dat was trouwens niet meer dan een kuil met daarover planken en wat zand."

Eerste Duitsers

Adrie herinnert zich nog dat de Duitsers Wouw binnen reden. Ze kwamen om de kerk met een motor met zijspan en daar een mitrailleur op. Ze droegen grote, groene jassen en direct daarna kwamen de vrachtwagens.

"Wij vonden het niet zo erg dan we tevoren gedacht hadden. Die Duitsers waren zelfs heel vriendelijk. Wij kregen in die tijd thuis zondags wel eens chocola of een ijsje van een cent of anderhalve cent. Nu stonden mijn zus en ik in de deuropening te kijken en wij kregen handenvol toffees.

Wij vonden die Duitsers niet zo verschrikkelijk. Wisten wij veel dat de Duitsers die toffees net tevoren in Roosendaal bij de Red Band gejat hadden. Dát stond niet op het papiertje!"

De eerste minder prettige ervaringen deed de familie Van der Heijden al kort daarna op toen de Duitsers sigaretten kwamen 'kopen'. Ze betaal-

den met Marken, maar die waren dus niets meer waard en zijn vader werd daarom eigenlijk gewoon bestolen.

Jodenhaat

Al heel snel lieten de Duitsers zien hoe ze werkelijk waren. Dat begon met de maatregelen tegen de Joden. Die moesten een gele ster dragen om ze op die manier herkenbaar te maken.

"Er kwamen voor hen allerlei regels. Voor vijf uur mochten ze geen boodschappen doen, ze mochten niet meer in cafés komen en niet meer in het park zitten. Het was gewoon treiteren.

Ik heb aan de lijve zo'n streek ondervonden. Ik had een groepje vrienden in Wouw waar ik regelmatig mee naar Roosendaal en Bergen op Zoom fietste.

Op een keer hoorde ik dat er in Bergen op Zoom een concert werd gegeven door een goede Duitse kapel, want muziek maken konden die Duitsers wel. Daar wilde ik ook wel eens naar gaan kijken. Dus reed ik naar Bergen op Zoom, waar ik met een neefje ging kijken. Die was bevriend met een Joods jongetje van een jaar of negen. Walgh heette die. De Duitsers begonnen het bekende nummer: "Und wir fahren gegen Engeland" te spelen. Aan het eind zeiden wij dan altijd: "Plons, plons." Dat deden we nu ook en de Duitsers staken dreigend een vuist tegen ons op, maar wij, kwajongens, staken onze tong uit.

Dat deed ook het Joodse vriendje van mijn neef. Toen leerde ik pas goed bepaalde Duitsers kennen. Een van de Duitsers stapte op het jongetje met zijn ster af en heeft hem van voren naar achter over de Markt in Bergen op Zoom getrapt, de Steenbergsestraat in. Toen wij dat zagen, wilden we natuurlijk ook wel weg."

Sigaretten jatten

De Duitsers gingen er volgens Adrie van der Heijden altijd van uit dat de Nederlanders maar een dom volkje waren. Maar vaak werden de Duitsers er tussen genomen. Zo zag hij hoe enkele jongens, naar hij meent de gebroeders Krinkels, op een slinkse, maar eigenlijk ook gevaarlijke manier, tegen het eind van de oorlog aan sigaretten kwamen.

"In de Bergsestraat stopte een Duitse vrachtwagen. De chauffeur stapte uit en de mannen van Krinkels zagen dat er een stapel met pakjes sigaretten in de auto lag. Een van die jongens ging bij de wagen staan en vertelde tegen de chauffeur dat hij zulk mooi materiaal had. Die voelde zich gestreeld en ging het Duitse materiaal nog eens extra ophemelen. Ondertussen stal de andere de sigaretten."

Een ander verhaal gaat over de Duitsers die achter de brouwerij een latrine gemaakt hadden met een balk om op te hurken en een andere balk om zich aan vast te houden. Een van die balken was doorgezaagd en toen enkele forse Duitsers, die zelf al wat wankel op de benen stonden omdat ze flink aan de wijn gezeten hadden, hun behoefte gingen doen, kwamen ze met een man of wat in hun eigen drek terecht.

Jeugdverenigingen

Als jongen was Adrie van der Heijden vroeger bij de Jonge Wacht. Daar deed je in verenigingsverband allerlei spelletjes. Het was zoiets als het tegenwoordige Scouting. Dat mocht op een bepaald moment niet meer van de Duitsers. In het geheim werd er echter in de oude sacristie gekaart en gespeeld.

"De Duitsers kwamen er helaas, vermoedelijk door verraad, achter en we moesten er allemaal uit. We moesten maar lid van de Jeugdstorm worden. Dat was een fanatieke jeugdbeweging met vooral de kinderen van de

NSB'ers. Die mannen mochten alles. Als ze aan het marcheren waren, gingen wij met steentjes gooien. Sommige kinderen moesten van hun ouders naar de Jeugdstorm, maar die wilden dat helemaal niet, die hielpen dan net zo hard mee om de zaak te saboteren."

Aan de houding van NSB'ers heeft Adrie van der Heijden zich in de oorlog ook vreselijk geërgerd. Hij moest, afwisselend met zijn twee jaar oudere zus Els, altijd om boodschappen. Zo moest hij een keer naar slager Machielse om op bonnen vlees te gaan halen.

"Het was eigenlijk meer pees dan vlees, maar het was beter dan niets. Ik stond in een lange rij en was bijna aan de beurt. Ik had al gezien dat er voor mij nog net wat vlees zou zijn. Toen er nog één man voor me was, kwam er een NSB'er, ik zal geen namen noemen, die duwt mij en de man voor me terug. Hij pakte een stuk papier, waarop stond dat hij voorkeursrecht had en hoe Machielse ook praatte, hij moest en zou vlees hebben. Ik kon toen met lege handen naar huis. Ik had die man wel, ik weet niet wat, kunnen doen. Aan die NSB'ers kregen we op die manier een gruwelijke hekel. Ze maakten misbruik van de situatie."

Gevangenen

Zo werd in de periode 1942/1943 begonnen met het aansluiten van de tankval rond Wouw op de verdedigingswerken in Bergen op Zoom. De Vijverberg in Bergen op Zoom is nog een stuk van die tankval, al zijn de oplopende wanden later wel afgeschuind.

"Op een ochtend werd ik om zes uur wakker en ik hoorde geschuifel buiten op straat. Toen ik buiten keek zag ik een lange rij mensen in blauw-witte jasjes, met aan iedere voet een ketting. De achterste en voorste

man van elke rij droeg een kettingbal. Het leek wel een Middeleeuwse toestand. Ze hadden allemaal een Jodenster op. Later hoorde ik vertellen dat ze te voet van Etten-Leur of Breda gekomen waren.

Deze groep moest naar de tankval bij Bergen op Zoom om daar te gaan werken. Ze kwamen bij "de oude school" in de bocht in de Bergsestraat, toen de achterste man met die zware bal in zijn handen struikelde. De dichtstbijzijnde Duitser begon te slaan met een stokje. Een andere kreeg de bal in zijn handen gedrukt en de rest moesten de man meedragen. Ik weet niet of de man dood was, maar ik zie dit beeld nog vaak voor me."

Dolle Dinsdag

Toen kwam op 6 juni 1944 de landing op de kust van Normandië. De opmars van de geallieerden ging, na de doorbraak door de Duitse linies, te snel en de voorraad raakte op. Ze moesten wachten op nieuwe aanvoer. Toen de geallieerden Antwerpen hadden veroverd, bleven ze daar wachten op benzine, munitie, voedsel en extra wapens.

"Hier ontstond een juichstemming. Op 5 september 1944, Dolle Dinsdag, ging het praatje dat de Engelsen al in Breda waren. De vlaggen werden uitgestoken en de Duitsers gingen er op kinderfietsen, steppen en alles wat maar rijden wilden vandoor. Toen werden helaas de mannen Van Wesenbeek uit Heerle doodgeschoten. Dat is een zwarte bladzijde in de geschiedenis van onze gemeente.

Al snel bleek dat we te vroeg gejuicht hadden. De Duitsers kwamen terug en ze werden toen nog gemener dan tevoren."

Adrie weet ook hoe de geallieerde troepen zich vanaf 22 oktober vanuit Essen de gemeente Wouw binnenvochten. Via de Mariabaan en het schijnvliegveld bij Piet Quik. Wouwse Plantage, Heerle en Moerstraten werd door Canadezen bevrijd en het dorp Wouw door de Engelsen.

"Wij hadden met ons gezin een schuilplaats gevonden in de kelder onder de sacristie van de Lambertuskerk. Een half uur voor de Duitsers de toren de lucht in lieten vliegen, kwamen ze ons nog wel waarschuwen. We hoorden een knal en toen enorme stofwolken. Alles zat onder het stof. De beelden uit de kerk waren tevoren al naar buiten gebracht en bij Siebelink in de wei begraven. Wij hebben daar echt staan te huilen. De Duitsers stonden te lachen en vroegen nog of het zo erg was, het was toch maar een kerk."

Tenslotte

Adrie van der Heijden besluit zijn verhaal met de opmerking dat er ook wel goede Duitsers waren. Veel soldaten, met name de wat ouderen, waren zelf bang van de SS-ers. Hij weet van een soldaat die bij hen in de winkel kwam en, na wat gepraat te hebben met vader van der Heijden, in tranen uitbarstte omdat hij zijn vrouw en vijf kinderen verloren had bij een bombardement op Berlijn. Die had geen goed woord over voor Hitler.

Adrie vertelt over de tanks die chocolade en sigaretten brachten, terwijl ze later hoorden dat de bemanning eigenlijk ook maar een klein rantsoentje had. Ook de gruwelijke gevolgen van de V1's, die met honderden naar Antwerpen werden afgeschoten, komen ter sprake.

Tenslotte komt het gesprek op Jan Jacobs, de man die door de vuurlinies met een gewonde naar het ziekenhuis in Bergen op Zoom reed, zelf door scherven werd geraakt en dat met zijn leven moest bekopen.

"Toen de Engelsen hier kwamen, dachten wij dat hun land het land van melk en honing was. Wij kenden aan

het eind van de oorlog alleen nog surrogaat. We hadden regeringsbrood dat voor een groot deel uit erwtenmeel bestond. Wij dachten dat ze in Engeland nog van alles hadden, Maar ook daar zaten ze tegen de hongergrens aan. Hun aanvoerlijnen werden door U-boten getorpedeerd. Ze hadden er wel eten, maar ook in Engeland was alles op de bon. Bovendien was er veel gebombardeerd. Zo was de stad Coventry helemaal vernietigd. Als wraak werd toen Dresden totaal kapot gebombardeerd."

Wouw, 7 augustus 1995

